

JURA

A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja

Tartalomból

STUDIUM

- BALOGH ÁGNES – BOZSÁNOVICS LORETTA: A büntethetőség alsó életkori határának történeti előzményei
BUJTÁR ZSOLT: A határidős visszavásárlási megállapodások szabályozása az Egyesült Államokban
DEÁK ISTVÁN: A közjegyzői felelősségbiztosítás közgazdasági és jogi alapjaihoz
FALUSI MÁRTON: Haza és haladás a kortárs magyar irodalomtörténet-írásban és alkotmányjog-elméletben
FERENCZ BARNABÁS: Nem mind arany, ami fénylik? – Az aranyrészvények helyzete a magyar társasági jogban
GYULA GAÁL – KATALIN MOLNÁR: About the safe community
JIRÍ HERCZEG: Freedom of speech, hate speech and hate speech legislation in Czech Republic and European Union
HERGER CSABÁNÉ: Az osztrák magánjog hatása Magyarországon: Házastárs javára történő végintézkedések Pécssett 1853 és 1861 között
KECSKÉS ANDRÁS: A kereskedelmi kötvények és a pénzügyi alapok szabályozási összefüggései
KELEMEN MIKLÓS: „Hae tibi erunt artes” – Gondolatok Pókecz Kovács Attila:
„A principátus közjoga (Kr. e. 27-Kr. u. 284)” c. monográfiája kapcsán
HERBERT KÜPPER: Az államfő választása körüli kérdések Ausztriában, Németországban és Magyarországon
PÓKECZ KOVÁCS ATTILA: Jogtörténeti adalékok hatályos birtokvédelmünk kialakulásához
SIKLÓSI IVÁN: Amikor dologi jogosultak felelnek custodia-ért – a kézizálog-hitelező és a hasznélvező custodia-felelőssége a klasszikus római jogban
SISKA KATALIN: Folytonosság és változás. Iszlám és szekularizmus a késő Ottomán birodalomban és a fiatal Török Köztársaságban
SZŐKE GERGELY LÁSZLÓ: Értesítési kötelezettség az adatvédelmi incidensek esetén – elméleti és gyakorlati kérdések
MIKLÓS TIHANYI: The Protestant Conception of Law
JÓZSEF VARGA – LÍVIA TÁLOS: Hungarian State Treasury. The Analysis of the Turkish Participation Banks in the Period of 2007-2015
IGOR VULETIĆ: Rape as a War Crime with a Special Reference to Croatian Criminal Law
ZÁMBÓ ALEXANDRA ERZSÉBET: Az elektronikus aláíráshoz fűződő joghatások
ZÉMAN ZOLTÁN: A vezetői számvitel funkcionális kapcsolata a vállalati belső kontroll környezettel

COLLOQUIUM

- ESZTER BARAKONYI: Opportunities of local employment in the most disadvantaged districts of Baranya county
DAKA MARIJA – KIS KELEMEN BENCE: Extraterritorialitás az emberi jogi bíróságok gyakorlatában
DOMANICZKY ENDRE: Magyarország konzuli és diplomáciai kapcsolatai Ausztráliával
FEJESNÉ VARGA ZITA: A kóros elmeállapot kérdésének megjelenése a perújítási eljárásban
HÁGER TAMÁS: A tényállás megállapítása a büntetőperben, a tudati tények megjelenése a tényállásban
HALÁSZ VENDEL: A felelős társaságirányítás fogalmáról és értéktartalmáról
HERKE-FÁBOS BARBARA KATALIN: Az élettársi jogviszony alkotmányossági és családjogi kérdései
KECSKÉS ANDRÁS – BUJTÁR ZSOLT: Az árnyékbankrendszer jogi szabályozása az Egyesült Államokban és az Európai Unióban
EDUARD KUNŠTEK – VJEKOSLAV PULJKO – MIRELA ŽUPAN: Enforceability of Mediation Agreements – Croatian and European Law
LÁSZLÓ BALÁZS: Királyi jog az Aranybullákban
MALIK ÉVA: Pillanatkép az alternatív polgári vitarendezésről
MÉSZÁROS GÁBOR: A kivételes állapot jogelméleti alapjai
MOHAI MÁTÉ: A társaság létre nem jöttének megállapítása, avagy irányadó-e még a Legfelsőbb Bíróság EBH2001. 443. számon közzétett elvi döntése?
PÁL EMESE: Gondolatok a nemzeti konzultációról közjogi megközelítésben
RAB HENRIETT – SÜTŐ BIANKA ESZTER: A munkajog reflexív jellege a vállalatok társadalmilag felelős működésének szemszögéből
RÁ CZ ATTILA GYULA: Miért költözött be Germanus Gyula szobájába isztambuli szállásadónője?
SÁGHI ANDRÁS TAMÁS: A Meroving- és Karoling-kor alkotmányosságának és államberendezkedésének komparációja a Frank Birodalomban
SIPOS FERENC: A közérdekű munka büntetés végrehajtásának fejlesztési lehetőségei: a csoportos letöltés
STANKOVICS PETRA: Az állati hulladék kezelésének kérdése a Baranya megyei területfejlesztés tükrében
SZALAY GÁBOR: Vállalati botrányok és esetek áttekintése különös tekintettel a felelős társaságirányítás és a transzparencia kérdésköreire (I.) – A Postabank-jelenség
SZILOVICS CSABA: Az adózói rétegek és csoportok szerepe a jogkövetés alakulásában
VARGA JUDIT: Állami szerepek a felsőoktatásban – Közpénzfelhasználás hazai defektusai a magánszektor infrastruktúra-fejlesztésében vonása esetén

AD HOC

- ÁDÁM ANTAL: „Johan Huizinga: A középkor alkonya. Az élet, a gondolkodás és a művészet formái Franciaországban és Németalföldön a XIV. és XV. században”
JUSZTINGER JÁNOS: Iskolateremtő római jogász professzoraink emlékezete. Tudományos emlékülés a pécsi jogi karon Óriás Nándor és Benedek Ferenc tiszteletére
SZILOVICS CSABA – SCHÁB MIRABELLA: Az alkotmányjogtól a pénzügyi jogig. Megjegyzések egy tudományos pályához
VINCZE FANNY ROSE: Szokásjog és jogszokás. Jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi tanulmányok

J U R A

a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos lapja

2017. 1. szám

HU-ISSN 1218-0793

Felelős kiadó: Dr. Kecskés László dékán

A Szerkesztőbizottság

Elnöke: Dr. Korinek László

Tagjai: Dr. Ádám Antal, Dr. Fábián Adrián, Dr. Herke Csongor,
Dr. Kecskés András, Dr. Maczonkai Mihály, Dr. Szécsényi László,
Dr. Szilovics Csaba, Dr. Tóth Mihály, Dr. Trócsányi László,
Dr. Visegrády Antal, Dr. Knut Werner Lange (Universität Bayreuth),
Dr. Lucian Bercea (Universitatea de Vest din Timișoara),
Dr. Peter Hay (Emory University Atlanta),
Dr. Veronica Rebreanu (Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca),
Dr. Andityas Soares de Moura Costa Matos (University of Bello Horizonte),
Dr. Mirela Župan (J.J. Strossmayer University of Osijek)

Főszerkesztő: Dr. Tilk Péter

Szerkesztő: Dr. Bankó Zoltán, Dr. Mohay Ágoston

Postacím: 7602 Pécs, Pf. 450

Tel.: 72/501-599/23226

e-mail: tilk.peter@ajk.pte.hu

A lap, valamint a benne szereplő valamennyi cikk szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő. Fénymásolatok személyes használatra készíthetők az egyes tanulmányokról, vagy azok részleteiről. Üzletszerűen készített, illetve felhasznált másolatok díjkötelesek. A megjelentetésre szánt kéziratokat kérjük a fenti e-mail címre eljuttatni. A tanulmányok kötelező és támogató lektorálás után publikálhatók. A beküldendő tanulmányok leírási és idézési követelményei a <http://jura.ajk.pte.hu/> linken található. Folyóiratunk korábbi számai a <http://jura.ajk.pte.hu/index.php?link=letoltes> linken is elérhetők.

TARTALOM

STUDIUM

BALOGH ÁGNES – BOZSÁNOVICS LORETTA:	
A büntethetőség alsó életkori határának történeti előzményei	11
BUJTÁR ZSOLT:	
A határidős visszavásárlási megállapodások szabályozása az Egyesült Államokban	18
DEÁK ISTVÁN:	
A közjegyzői felelősségbiztosítás közgazdasági és jogi alapjaihoz	29
FALUSI MÁRTON:	
Haza és haladás a kortárs magyar irodalomtörténet-írásban és alkotmányjog-elméletben	36
FERENCZ BARNABÁS:	
Nem mind arany, ami fénylik? –	
Az aranyrészvények helyzete a magyar társasági jogban	51
GYULA GAÁL – KATALIN MOLNÁR:	
About the safe community	58
JIRÍ HERCZEG:	
Freedom of speech, hate speech and hate speech legislation in Czech Republic and European Union	63
HERGER CSABÁNÉ:	
Az osztrák magánjog hatása Magyarországon: Házastárs javára történő végintézkedések Pécsen 1853 és 1861 között	72
KECSKÉS ANDRÁS:	
A kereskedelmi kötvények és a pénzpiaci alapok szabályozási összefüggései	82
KELEMEN MIKLÓS:	
„Hae tibi erunt artes” – Gondolatok Pókecz Kovács Attila:	
„A principátus közjoga (Kr. e. 27-Kr. u. 284)” c. monográfiája kapcsán	92
HERBERT KÜPPER:	
Az államfő választása körüli kérdések	
Ausztriában, Németországban és Magyarországon	97
PÓKECZ KOVÁCS ATTILA:	
Jogtörténeti adalékok hatályos birtokvédelmünk kialakulásához	112
SIKLÓSI IVÁN:	
Amikor dologi jogosultak felelnek custodiáért – a kézizálog-hitelező és a haszonélvező custodia-felelőssége a klasszikus római jogban	124
SISKA KATALIN:	
Folytonosság és változás. Iszlám és szekularizmus a késő Ottomán birodalomban és a fiatal Török Köztársaságban	131
SZŐKE GERGELY LÁSZLÓ:	
Értesítési kötelezettség az adatvédelmi incidensek esetén – elméleti és gyakorlati kérdések	140
MIKLÓS TIHANYI:	
The Protestant Conception of Law	154
JÓZSEF VARGA – LÍVIA TÁLOS:	
Hungarian State Treasury. The Analysis of the Turkish Participation Banks in the Period of 2007-2015	162
IGOR VULETIĆ:	
Rape as a War Crime with a Special Reference to Croatian Criminal Law	173
ZÁMBÓ ALEXANDRA ERZSÉBET:	
Az elektronikus aláíráshoz fűződő joghatások	180

ZÉMAN ZOLTÁN:	
A vezetői számvitel funkcionális kapcsolata a vállalati belső kontroll környezettel	193
COLLOQUIUM	
ESZTER BARAKONYI:	
Opportunities of local employment in the most disadvantaged districts of Baranya county	199
DAKA MARIJA – KIS KELEMEN BENCE:	
Extraterritorialitás az emberi jogi bíróságok gyakorlatában	207
DOMANICZKY ENDRE:	
Magyarország konzuli és diplomáciai kapcsolatai Ausztráliával	219
FEJESNÉ VARGA ZITA:	
A kóros elmeállapot kérdésének megjelenése a perújítási eljárásban	229
HÁGER TAMÁS:	
A tényállás megállapítása a büntetőperben, a tudati tények megjelenése a tényállásban	238
HALÁSZ VENDEL:	
A felelős társaságirányítás fogalmáról és értéktartalmáról	247
HERKE-FÁBOS BARBARA KATALIN:	
Az élettársi jogviszony alkotmányossági és családjogi kérdései	259
KECSKÉS ANDRÁS – BUJTÁR ZSOLT:	
Az árnyékbankrendszer jogi szabályozása az Egyesült Államokban és az Európai Unióban	266
EDUARD KUNŠTEK – VJEKOSLAV PULJKO – MIRELA ŽUPAN:	
Enforceability of Mediation Agreements – Croatian and European Law	278
LÁSZLÓ BALÁZS:	
Királyi jog az Aranybullákban	284
MALIK ÉVA:	
Pillanatkép az alternatív polgári vitarendezésről	293
MÉSZÁROS GÁBOR:	
A kivételes állapot jogelméleti alapjai	309
MOHAI MÁTÉ:	
A társaság létre nem jöttének megállapítása, avagy irányadó-e még a Legfelsőbb Bíróság EBH2001. 443. számon közzétett elvi döntése?	321
PÁL EMESE:	
Gondolatok a nemzeti konzultációról közjogi megközelítésben	330
RAB HENRIETT – SÜTŐ BIANKA ESZTER:	
A munkajog reflexív jellege a vállalatok társadalmilag felelős működésének szemszögéből	338
RÁCZ ATTILA GYULA:	
Miért költözködött be Germanus Gyula szobájába isztambuli szállásadónője?	346
SÁGHI ANDRÁS TAMÁS:	
A Meroving- és Karoling-kor alkotmányosságának és államberendezkedésének komparációja a Frank Birodalomban	363
SIPOS FERENC:	
A közérdekű munka büntetés végrehajtásának fejlesztési lehetőségei: a csoportos letöltés	373
STANKOVICS PETRA:	
Az állati hulladék kezelésének kérdése a Baranya megyei területfejlesztés tükrében	380
SZALAY GÁBOR:	
Vállalati botrányok és esetek áttekintése különös tekintettel a felelős társaságirányítás és a transzparencia kérdésköreire (I.) – A Postabank-jelenség	389
SZILOVICS CSABA:	
Az adózói rétegek és csoportok szerepe a jogkövetés alakulásában	399

VARGA JUDIT:

Állami szerepek a felsőoktatásban – Közpénzfelhasználás hazai defektusai
a magánszektor infrastruktúra-fejlesztésbe vonása esetén

403

AD HOC

ÁDÁM ANTAL:

„Johan Huizinga: A középkor alkonya. Az élet, a gondolkodás és a művészet formái
Franciaországban és Németalföldön a XIV. és XV. században”

415

JUSZTINGER JÁNOS:

Iskolateremtő római jogász professzoraink emlékezete. Tudományos emlékülés
a pécsi jogi karon Óriás Nándor és Benedek Ferenc tiszteletére

422

SZILOVICS CSABA – SCHÁB MIRABELLA:

Az alkotmányjogtól a pénzügyi jogig. Megjegyzések egy tudományos pályához

424

VINCZE FANNY ROSE:

Szokásjog és jogszokás. Jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi tanulmányok

425

Vincze Fanny Rose
joghallgató, demonstrátor, PTE ÁJK

Szokásjog és jogszokás. Jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi tanulmányok*

„Folyamatosság, szinergia, eredményesség”. Ezzel a három szóval jellemezhetjük a *Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport* 2016-ban megjelent, kétkötetes tanulmánygyűjteményét, amely a *Jogi Kultúrtörténeti, Jogi Néprajzi Kiskönyvtár* sorozat második kiadványa. A folyamatosságot *Tárkány Szücs Ernő* születésének 90. évfordulójára kiadott 1. kötetre (Szekszárd, 2014) és az összehangolt kutatásra kell érteni, míg a tematikus sokszínűség és a kutatási eredmények gazdagsága a huszonöt jogtörténész, történész és néprajzkutató szerző munkásságát dicséri. Tanulmányaik hozzáértők és laikusok számára is példaszzerű útmutatást adnak a jogi néprajz és a jogi kultúrtörténet differenciált megközelítéséhez.

Az első kötet 13 szerzőt vonultat fel. *Bánkiné Molnár Erzsébet* tanulmányának (*A jogi gondolkodás és a társadalmi normák változásai a 18. század első felében a Jászkun kerületben*, 7-12. o.) kulcsszava a „jászkun szabadság”. Számos kutatás értekezik a jászok és kunok személyes szabadságának közös identitássá formálódásáról és összetartozás-tudatáról. A Szerző ezt a Jászkunságról alkotott képet egészítette ki azzal, hogy megvilágította a szabadságeszme szerepét a helyi társadalom szokásjogi viszonyainak és a jogi kultúra fejlődésének egyes állomásainál, illetve a népi kultúra jogi területeinél.

Amikor a néprajzkutatók az írott történeti forrásokat említik, keveseknek jutnak eszébe a csűrökben, családi leveles nejlonzacskóiban elfeledetten heverő családi dokumentumok. *Bárth János* *A nép jogéletkutatás forrásai a székely köznépi családok „levelesládikáiban”* (13-37. o.) c. tanulmányában éppen e néprajzi emlékekkel foglalkozott. A Székelyföld elveszettnek hitt vagy éppen nem is feltételezett irományai után nyomozott, hogy a korondi közbirtokosság és a tízeseknek nevezett falurészek önállósága kérdését megvilágítsa.

A magyar jogi néprajz klasszikus ágának számít a népi büntetőszokások területe, amelyet egyfelől szociológiai jellegű jogtudat vizsgálat alapján írnak le, másfelől a tágabb értelemben vett büntetőjog-történet és a népi jogélet kutatás hasonlóságain keresztül elemeznek. *Bató Szilvia* az előbbi kutatók közé tartozik. *Változatok culpára - szakirodalom és praxis a reformokban* (38-59. o.) c. tanulmányában a büntetőjogi fogalom 1848-as magyar szabadságharc előtti megjelenési formáit elemezte. A büntetőjog rendszerezésének alapja az elkövető bűnössége, amelyet két osztályba sorolunk, a szándékosságba (*dolus*) és a gondatlanságba (*culpa*). A Szerző elemzésének célja a gondatlanság korabeli definícióinak megismerése és az egyes nézetek összehasonlítása volt, amit az erre vonatkozó tendenciákon és jogeseteken keresztül szemléltetett.

Béli Gábor a nők öröklési jogi jogállását tárgyalta a *Női törvényes öröklés a Hármaskönyvben* (60-74. o.) c. tanulmányában. A Hármaskönyv nem kizárólag a nemes nők vagyoni érdekeit szabályozta, hanem a jobbágy állású nők földesúrral szembeni jogosultságait és kötelezettségeit is lefedte. Az értekezés célja a nők jogainak védelme mellett a nővel rokonságban, illetve véroközösségben álló férfiak és atyafiak jogainak tisztázása volt.

Nem a talár teszi a bírót, viszont sok mindent elárulhat az igazságszolgáltatás külső alakja a viselője rangjáról és tanultságáról. *Bódiné Beliznai Kinga* a bírói köpeny történetét írta meg a *Talár vagy díszmagyar? Adalékok a bírói uniformis történetéhez* (75-92. o.) című tanulmányában. A Szerző részletekben gazdag leírást adott a bírói köpeny eredetéről, változatairól és a ruhát övező hagyományokról, ideértve a nemzetközi és a magyar elvárásokat a méltóság öltözékével szemben.

A *Tagányi* család, pontosabban *Tagányi Imre* és fia, *Károly* nagyban hozzájárultak a hazai élő jogszokások feltérképezéséhez. *Bognár Szabina* tanulmánya, *A jogszokásgyűjtés és ami mögötte van. Egy nyitrai levéltáros család két generációja: Tagányi Imre (1808-1881) és fia, Tagányi Károly (1858-1924)*, (93-113. o.), e család munkásságát mutatta be: különböző kutatási területeket jelöltek ki, mikor a néprajztudomány korabeli szintje még nem volt elég érett ahhoz, hogy programmá formálja a jogi néprajzi kutatásokat, továbbá az ugyancsak újdonságnak számító erdészeti etnográfia. Maga a tanulmány a kutatás- és családtörténet kiterjedt elemzését valósította meg, az apáról fiúra hagyományozott „családi örökséget” számba véve.

Gelencsér József a Balaton felvidéken gazdagon termő szőlőtőkék között végezte kutatását (*A hónapok szőlőbeli jogviszonya a Káli-medencében*, 114-

* Nagy Janka Teodóra (szerk.): Szokásjog és jogszokás I-II. Jogi Kultúrtörténeti, Jogi Néprajzi Kiskönyvtár 2. PTE KPVK, Szekszárd 2016. 408 o.

128. o.). A polgári korszakban a szőlő művelését főként a tulajdonos és családja végezte, mellettük nagy számban dolgoztak vincellérek és napszámosok. A hónaposok a környék szegényebb rétegeiből kerültek ki, s bár közel álltak a summásokhoz, mégsem voltak teljesen azonosak velük. A tanulmány a hónaposokra vonatkozó helyi jogszokások ismertetésével tett különbséget e két személycsoport között.

Hódmezővásárhely számos néprajztudóst nevelt fel, köztük *Tárkány Szücs Ernőt*. *Gyáni Gábor a Tárkány Szücs Ernő és a vásárhelyi Bethlen gimnázium (129-138. o.)* című tanulmányában *Tárkány* munkásságát mutatta be, bár nem részletes életrajzot írt, hanem inkább a néprajztudós gyökereit tárta fel. A 20. században a Hódmezővásárhely kulturális folyamatai a vásárhelyi gimnáziumban koncentráltak, amely termékeny talajnak bizonyult a fiatal elmék számára. Olyan szellemi és társadalmi-politikai szocializáció ment végbe az intézmény falai között, amelyek egy korszak ifjúságát inspirálták.

Az 1946. évi XII. törvény a tradicionális házassági vagyoni jog egy ekkorra már jelentőségét veszített intézményét, a törvényes hitbért számolta fel. *Herger Csabáné* levéltári emlékek, elsősorban parasztok és polgárok jogvitáinak iratanyaga alapján ezen jogalkotói döntés megalapozottságát vizsgálta *A törvényes és az írott hitbér Baranyában 1848 után (139-164. o.)* című tanulmányában.

A magyar magánjogi jogegységesítés célkitűzése évtizedeken keresztül megoldhatatlan kihívás elé állította a nemzet jogászait. A kodifikálás nehézkes és ellentmondásos feladatnak bizonyult; egyesek külföldi jelenségként kezelték, mások a *Tripartitum* és a *Planum Tabulare* alapján látták megvalósíthatónak. *Homoki-Nagy Mária* a magánjogot befolyásoló tényezőket vette sorra *A szokásjog hatása a magyar magánjog fejlődésére (165-175. o.)* című tanulmányában. Olyan, mára magától értetődő jogintézmények eredetére kereste a választ, mint az áru vásárlás előtti szemléje, hogy ezzel a magánjogi kodifikáció körülményeit és alakulását bemutassa.

Horváth József a hazai végrendelet-forrásközlésről adott számot *A kora-újkori nyugat-dunántúli kishemesi végrendeletek jogtörténeti forrásértékéről (176-195. o.)* című tanulmányában. Kutatása Sopron és a szomszédos vármegyék egy korszakának öröklési jogszokásokkal foglalkozó forrásanyagát ölelte fel. Viszonylag kevesen foglalkoznak a nemesi végintézkedésen alapuló öröklessel; a hazai végrendelet-kutatás többnyire a városi, ezen belül a mezővárosi testamentumokra korlátozódik. A

tanulmány célja ezért az volt, hogy bővítse az ismereteket a helyi szokásokról, adalékot szolgáltatva a jogi néprajz-tudománynak.

A jogtörténet tárháza gazdag készlettel rendelkezik a szakrális elemek területén, azonban *Kajtár István* új ismereteket szolgáltatott a meglévők mellé. *Szagrális elemek a jogi kultúrtörténetben (196-203. o.)* c. tanulmányában teológiai, stilisztikai és szakrális elemként érvényesülő formákat mutatott be, tekintettel a szekularizáció során eltűnt modulokra. A vallásos tényezők, ideértve a vallással kapcsolatos és jogi célzatú tárgyakat, személyeket, gesztusokat és jelképeket, olyan korszakokként váltakozó erővel és befolyással rendelkeztek, amelyet a Szerző szerint nem elégséges a hagyomány és a haladás oldaláról vizsgálni, hanem a konzervatív és a modern feltételek megvalósulását is figyelembe kell venni kutatásakor.

Az Erdélyi Fejedelemség szuverenitása a történészek kedvelt témájaként tetemes mennyiségű szakirodalommal dicsekedhet. Ezeket *Kisteleki Károly* azzal egészítette ki, hogy Erdély önállóságát nem a megszokott irányból közelítette meg. *Az Erdélyi Fejedelemség önálló államiségének hatalmi szimbolikai elemei (204-213. o.)* című tanulmányában egyedi nézőpont alkalmazásával, a hatalmi szimbolika jogközpontú felfogásán keresztül értelmezte a szuverenitás kérdését. Az állam jogi definícióját vizsgálta, majd e fogalom elemeinek meglétét vizsgálta az önálló Erdélyi Fejedelemség létrejötte során.

A tanulmánykötet második része *Kothencz Kelemen* írásával kezdődik (*Végrendelkezés Bajaszentistvánon a 19. század elején, 214-230. o.*). A hazai jogi néprajzi szakirodalom nem fedi le hiánytalanul az öröklési jogszokások területét. Továbbra sincsen egyetértés a néprajzkutatók között az egyes megyék e témára vonatkozó néphagyományai tekintetében. Ezt a hiányt a Szerző részben pótolta a Baja környéki települések testamentumainak összehasonlító elemzésével.

Manapság a gyermekek önfeledten játszanak olyan játékokat, amelyek gyakorta egy régebbi időben gyökereznek. A gyermekéletben feltűnő archaizmusok kutatása nem számít feltérképezetlen néprajzi területnek; az 1870-es évekre visszamenően van tudomásunk *Esterházy Miksa* megbízásából hagyományos történelmi labdajátékokról készített gyűjteményről. *Kriston Vízi József* a gyermeki képzelet által felnagyított jelenségek erkölcsi-, viselkedésbéli- és jogi szempontú hátterét és szándékát vizsgálta a *Büntetés, kiközösítés a népi gyermekjátékokban (231-243. o.)* c. tanulmányában.

A magyar népművészetben fellelhető balladák hagyományosan tragikus történeteket dolgoztak fel. Sajátos módon örökítették meg azokat a bűncselekményeket, amelyek a helyi lakosok emlékezetében éltek. *Lanczendorfer Zsuzsanna* nem ismeretlen a balladakutatás területén, korábban már értekezett a ballada szerepéről a néphagyomány és költészet tükrében. Ettől részben tér el jelen tanulmánya (*Krimiből ballada, avagy egy néphagyomány-kutatás jogtörténeti vonatkozásai* (244-260. o.), melyben a néphagyomány jogi oldalát vizsgálta.

Mezey Barna a jog egy elfeledett és ellentmondásos területét vette elő *A kényszer és szankció a nép joggyakorlatában* (261-270. o.) c. tanulmányában. Kérdése, hogy miként létezhet-e az állam által szankcionált jog mellett egy alsó, helyi közösség szintjén érvényesülő normarendszer, vagy szükséges egyáltalán különbséget tenni a jogi és nem jogi jelenségek között. A Szerző a bűnök jogkövetkezményeit igyekszik bemutatni a jogra jellemző kényszeríthetőség jegyében.

Az eddigi tanulmányok alapján a jogi néprajzról megállapíthatjuk, hogy egy kellően differenciált tudomány, amely különböző melléktudományok létező ismereteiből táplálkozik. *Nagy Janka Teodóra* az interdiszciplinaritásból fakadó szemléleti és módszertani modellt alkalmazza *A „jó Rend” szabályai: a makói történeti népi jogéletkutatás, mint jogi néprajzi kutatómódszertani modell* (271. o.) című tanulmányában annak érdekében, hogy igazolja, a jogi néprajz a sajátosságain keresztül képes megbirkózni az összetettségéből eredő kihívásokkal.

A magyar büntetőjog egyik alpművét dolgozta fel *Nánási László* a *Vana Károly „Hazai régi büntetések” monográfiájának keletkezése és forrásaiban* (281-301. o.) c. tanulmányában. *Vana Károly* modern polgári büntetőjogot megelőző büntetés-végrehajtást összegző munkája gazdag forrásnak bizonyul nemcsak a néprajzkutatóknak, hanem a köz-történetíróknak és nyelvészeknek is. A tanulmány ismertette a monográfia megírásának körülményeit, és a történelmi háttér bemutatásával segítette elő annak megértését.

A társadalom alsóbb rétegének működése régóta képezi a néprajztudomány egyik meghatározó kutatási területét. *Örsi Julianna* a kötetünk első tanulmányához hasonlóan a Jászkunság életéről értekezett *A közösségi élet szabályai a 18-19. századi Jászkunságban* (302-312. o.) c. tanulmányában. A környék bírósági iratainak elemzésével mutatta be a közösség értékítéletét és rekonstruálta a helyi jogszokások rendszerét, különös tekintettel a törvénykezésre és az igazságszolgáltatásra.

Petercsák Tivadar egy élő tradíciót dolgozott fel *Az egri fertálymesterség útja a közigazgatási feladatoktól a hagyományőrző tisztségig* (313-324. o.) c. tanulmányában. A fertálymesterek a német ajkú települések csekély autonómiával rendelkező részeinek az élén álltak, hidat képezve a helyi közösség és a hatóság között. A 16. századra visszavezethető hagyomány csak Egerben maradt fenn. A tisztség jelenleg vallási és ceremóniális jellegű, nem fűződtek hozzá közigazgatási feladatok. Az egri fertálymesterség a közelmúltban nyert felvételt a Szellemi Kulturális Nemzeti Örökség jegyzékére, követendő példát állítva az ország többi települése elé arra nézve, hogy a helyi szokásokat érdemes újjáéleszteni és ápolni.

Szádeczky-Kardoss Irma *A hatalmi szimbolika keresztény köntösű tradicionalitása egyes Árkád-kori pénzeinken* (325-334. o.) c. tanulmányában három pénzérme, Szent István ezüst koronázási- és arany szentté avatási érme, valamint egy V. István korabeli ezüstérme numizmatikai vizsgálatára vállalkozott. A kultúrtörténeti emlékek közvetlen kapcsolatára utalt egyrészt az uralkodói politikával, másrészt a történelmi jelentőségű eseményekkel, melyeket hitelesítenek. A tárgyak sajátos kultikus hatása a Szerző szerint szimbolikájukon keresztül figyelhető meg leginkább.

A modern társadalomban megszokott jelenségnek számít a házasságon kívül született gyermek. Nem volt azonban ez mindig így; egészen a közelmúltig elítélendő, bűnös dolognak számított a „balkézből született” gyermekáldás. *Varga István* a gyermektartási perekkel kapcsolatos jogszokásokat mutatta be *Egy jogszokás intézményesülése: törvénytelen születésű gyermekek tartása iránti perek a két világháború között* (335-354. o.) c. tanulmányában, különös tekintettel a társadalmi ítéletre és annak hatására a felek egymáshoz való viszonyára.

A társadalom alsóbb szintje ugyanúgy megkövetelte a szórakoztatást, mint a tehetősebb réteg. *Varga Sándor* a falusi élet elengedhetetlen szereplőjének jogait és feladatát mutatta be *Táncszervező kezesek az erdélyi Mezőségen* (355-376. o.) c. tanulmányában. A Szerző szerint a táncszervezők jelentették az elkülönült közösségek közti kulturális, kommunikációs és gazdasági köteléket, melynek fontos eleme volt a társadalmi különbségek miatti feszültség megelőzése és enyhítése.

Korábban már szóltunk a nem nemesek életviszonyaira vonatkozó jogszokásokról, amelyek elkülönültek az állami szankciórendszerrel. *Völgyesi Levente* a Hármaskönyv rendelkezéseiből és analógia útján levont következtetései alapján összegezte a jobbágyok öröklési jogviszonyait *A Hármaskönyv-*

ben fellelhető, jobbágyság öröklésére vonatkozó szabályok továbbélése a 18-19. században – különös tekintettel Tárkány Szücs Ernő munkássága során feldolgozott öröklési jogi népszokásokra (377 ff.) c. tanulmányában.

A Szokásjog és Jogszokás c. tanulmánykötet több, eltérő tudományterületet művelő huszonöt szerzője a közös főtéma, a népi jogélet-kutatás eredmé-

nyeként alkot közösséget. A kutatócsoport nélkülözhetetlen eleme az együttműködés és a szakmai párbeszéd, amely az egyes tanulmányok témájának többoldalú, árnyalt megközelítését eredményezte a kötetben. A szakmai közösség érdeme, hogy a kapcsolódó tudományterületek erőforrása-inak egyesítésével termékeny talajt biztosít a jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi kutatások számára.